

prof. Cătălin Zamfir, m.c.

Vă mulțumesc. Trebuie să vă spun de la început că am venit cu foarte mari emoții aici, pentru că m-am întrebat ce poate să spună un sociolog despre criza economică și în special despre cum poate să se iasă din criza economică. Este interesant un lucru însă, că, după eminentele analize cu care a debutat această discuție, lucrurile au început să se deplaseze treptat spre domeniul non-economic. Și în special dl Malița a subliniat o paradigmă, a accentuat o deschidere și am realizat un lucru, și anume că științele economice probabil se simt încă singure. Și nu trebuie lăsate, ci trebuie să ne solidarizăm cu colegii noștri din științele economice, noi, sociologii, psihologii ș.a.m.d., și să ne aducem împreună contribuția la această schimbare, schimbare de paradigmă. Care mi se pare idee excelentă ca schimbare de mentalitate colectivă, nu numai de măsuri punctuale, juridice, de politică economică ș.a.m.d.

Vă mărturisesc, de asemenea, că această criză economică pe mine m-a tulburat ca sociolog, când mi-am dat seama de limitele sociologiei, de neîmplinirile sociologiei și oportunitățile pe care criza economică le deschide pentru dezvoltarea sociologiei. Cred că acum se clarifică noi probleme și noi oportunități, iar noi, sociologii, trebuie să utilizăm aceste oportunități și să ne aducem contribuția la această schimbare de paradigmă.

Pentru că timpul este limitat, mă bucur de oferta domnului președinte al Academiei de a scoate un volum al lucrărilor acestei dezbateri. Mă voi opri doar asupra a trei probleme.

Prima problemă se referă la relația între societate și economie. Noi, sociologii, am început să devenim conștienți nu numai că facem parte din societatea unde am produs sociologie, dar împărtășim paradigma gândirii socio-economice a societății în care ne dezvoltăm, dar și deziluziile acestei paradigme. Trebuie să ne debarasăm de paradigma în care noi – împreună cu colegii noștri economiști – ne mărturisim greșelile împreună și împreună găsim noi deschideri. Societatea a fost considerată mai degrabă ca un component pasiv, economia este elementul activ, care se schimbă într-un sens sigur pozitiv, după o logică proprie, iar societatea este fericită pentru că va beneficia de efectele pozitive ale creșterii economice. Cred că, în momentul actual, trebuie să ne întrebăm și dacă nu cumva multe dintre sursele crizei economice se găsesc în societate, în comportamentul uman individual și colectiv. La excelentele referate ținute la început de către colegii noștri economiști am fost plăcut surprins că aveau mereu trimiteri la comportamentul uman - pasiunile, lăcomiile etc. sunt fapte sociale, nu sunt economice. Sunt inputul în economie. Problema este cum le putem explica. Dl acad. Malița a dat o imagine foarte interesantă, dar m-a și întristat puțin că m-am gândit că noi, sociologii, nu trebuie doar ocupându-ne de întrebarea „de ce șoferul s-a îmbătat?”. Eu cred că, contribuția sociologului trebuie să depășească acest element, să fie mult mai amplă. Problema este deci dacă regândim societatea globală cu o mulțime de componente din care economia este componentul esențial, dar este într-o interacțiune completă cu

Acest material este prezentat pe site-ul www.encyclopedia-economica.ro și este destinat coautorului/coautorilor și contributorului/contributorilor, celor care lucrează la elaborarea enciclopediei, inclusiv pentru participarea la dezbaterile organizate pe marginea lor. Utilizarea acestora pentru alte scopuri este permisă numai cu acordul scris al autorilor.

celelalte componente, atunci am putea să reformulăm însăși natura crizei. Nu este o criză financiară, la ora actuală devine foarte clar că este o criză economică.

Haideți să facem pasul mai înainte și să acceptăm că este o criză socio-economică. Atunci, asumându-ne o asemenea definiție, am putea ca, împreună, să găsim soluții care să fie mult mai eficiente.

Am moștenit o paradigmă în care socialul părea un mediu pasiv, inert.

Ce ne facem dacă acționează astfel? Și am înțeles că unele surprize sunt de această natură. Unele măsuri finanțiste și economice nu dau rezultatele așteptate, ci dau altele neașteptate. Pentru că ele sunt determinate de logica mai profundă a existenței sociale și umane. Drama noastră este că noi înțelegem încă foarte puțin din mecanismele reacției comunității, a societății la această mașină (după mașina dlui academician), nu o mașină pur și simplu, ci care merge pe un drum care poate avea gropi, are un șofer care poate fi competent sau cam beat; are o mulțime de alte și alte elemente care pot fi pur și simplu tehnice.

Același lucru se întâmplă și cu economia. Problema deci este ca împreună să înțelegem ce se întâmplă în acest cuplu – economie și societate. Vă spun doar că de multe ori am încercat să mă apropiu de ceea ce se numește sociologie economică. N-am mers mai departe pentru că am fost destul de dezamăgit. Sociologia economică e mai mult un vis, o promisiune decât o realitate mentală, științifică, interesantă. Cred că este un domeniu extrem de important în care împreună să cooperăm.

A doua problemă pe care vreau doar s-o punctez este că trebuie să ne schimbăm complet concepția despre rolul statului. Noi încă suntem prizonierii unui stat rezidual, chiar statul bunăstării este un stat rezidual. Economia, după logica ei, și trebuie lăsată în pace, crește continuu, iar statul redistribuie bunăstarea produsă de economie și o redistribuie bine. De la cei foarte bogați sau prea bogați la cei mai puțin bogați. Și lucrurile, acest cuplu este perfect. Economia produce puțin inegal bunăstarea și vine statul bunăstării pe deasupra și mai echilibrează distribuția acestei bunăstări. Senzația mea este că trebuie să ne eliberăm de această imagine extrem de limitată și de denaturată a rolului statului. Să ne uităm la statul în perioada de tranziție: statul nostru în perioada de tranziție accentuează defectele statului și din societățile vecine dezvoltate. Ce face mult mai vizibil statul nostru este un stat redistributiv, dar o compoziție între redistribuția de sus în jos, din ce în ce mai marginală, dar devine tot mai mult un instrument de redistribuție de jos în sus, de consolidare a bunăstării la vârful societății. Statul nu este numai ineficient. Statul devine un instrument de – și folosesc între ghilimele un termen care poate pe nedrept a fost abandonat acela de „exploatare”. Statul devine un sistem de exploatare. În mintea mea nu pot să mă eliberez de o imagine: Domnitorul român, după ce câștiga un război, recompensa pe boieri și viteji, dându-le sate pe care să le exploateze. Deci, statul feudal redistribuia bunăstarea produsă de cei 90 și ceva la sută dintre țărani și consolida elita societății.

Ce face domnitorul modern? Cum își ajută boierii cu care a cucerit puterea? Le dă instituții! Ia instituția asta, pentru că instituția este un instrument teribil de eficient al bunăstării tale! Este tot un fel de feudalism modern și criza sistemului actual de funcționare a statului nostru a scos în evidență acest lucru, dar nu suntem încă suficient de conștienți de mecanism pentru a ne elibera de el. Am construit o mulțime de agenții, sigur în jurul unor probleme reale, dar cu o concepție extrem de naivă și care ușor a fost penetrată de interese și utilizată, deturnată complet de la misiunea, intenția bună inițială, la o cu totul altă funcție. Problema centrală este deci reforma profundă a sistemului public. Se vorbește despre această reformă de câteva decenii. Mare lucru nu s-a făcut, pentru că marile reforme nu se fac de azi pe mâine. Nu un nou ministru, nu un nou președinte pot face o reformă. Reforma trebuie să fie un produs al gândirii colective. Este nevoie de o creștere a eficienței tuturor activităților publice pentru că este, există clar un decalaj între eficiența economică și eficiența publică. Devenim conștienți că și eficiența economică are riscurile ei și poate să creeze cumulativ o mulțime de probleme. Este clar că statul într-un fel și, poate șocant și nu cred că este potrivit, devine o sursă a sărăcirii populației prin ineficiența sa. Pentru că preia de la populație resurse și le folosește într-un mod ineficient. De asemenea, prin faptul că el este penetrat de grupuri de interese particulare, personale și devine un instrument al inechității și inegalității, iar nu al unei anumite echilibrări a bunăstării colective.

În fine, o a treia problemă și nu doresc să abuzez prea mult de atenția dumneavoastră. Cred că este momentul să ne așteptăm și la viitoarele crize sociale, nu numai la cele economice. Probabil că ele vor fi cuplate, dar crize sociale vor exista. Sunt probleme sociale noi și iarăși trebuie să ne eliberăm de o paradigmă îngustă. Îmi aduc aminte, acum zece-cincisprezece ani domina ideea că UE înseamnă crearea unei economii unice europene și state naționale. Fiecare societate participă la o economie comună, dar de problemele ei sociale se ocupă statul său. Deci avem economie europeană și politici sociale naționale. Cred că acest cuplu începe să sară în aer. Acum câteva săptămâni am fost cu toții șocați de ce s-a întâmplat în Italia. În Italia nu este un lucru, să zicem, de excepție, ci un avertisment. Europa începe să însemne și europenizarea problemelor sociale. Problemele cu care noi ne confruntăm până acum numai la nivel național, problemele dificile de suport pentru populația de romi, marginală, devine o problemă europeană, pentru că romii, în virtutea mecanismelor UE, încep să migreze. Să migreze și probabil că, în câteva decenii, noi ne eliberăm de această problemă, dar ea se deplasează în altă parte a Europei. Este foarte clar că va trebui să gândim asupra problemelor sociale care devin probleme sociale europene și trebuie să ne gândim că acestea nu mai pot fi obiectul unei politici sociale naționale. E o presiune extraordinară pentru dezvoltarea de politici sociale europene. Deci, se schimbă viziunea.

Cred că într-adevăr ceea ce s-a spus aici este foarte important. Criza este foarte neplăcută, nu ne bucurăm de ea, dar măcar să extragem din ea și beneficiul de a ne pune pe gânduri și ne motivează să dezvoltăm noi proiecte poate de străpungere în cunoașterea noastră care trebuie să fie comună.

Vă mulțumesc